

Baka István: Magdolna-zápor

Baka István költői hitele azon múlik, hogy most, az első kötetében vállalt és következetesen végigvitt költői fikció eszköz marad-e a kezében, nem válik-e szűkké, ahogy bővül a gondolatok köre, bírja-e hordani és kifejezni a bonyolultabb mondanót is. Hogy egy-egy gondolattal megalkotott kép azonos tud-e maradni önmagával, nem rejt-e olyan jelentésrétegeket is, amelyek már kizárhatják egymást. Mert legérdekesebb vonása a *Magdolna-zápor*-nak, hogy benne Baka költői fikciót tár elénk, amely határozottan, sőt merészen, néhány alapvető kép rendszerére építkezik. Mint az erdő, a ráncoló vadvizek, a gyáva homály és a fenyegető csillogás, az éj s a sötét József Attilát idéző gondolatköre, a szigorú békére vigyázó kifent ágak, s Tóth Árpád alakjaira emlékeztető emberi árnyak stb. S mit gondolok költői fikciónak? Azt a megoldást, hogy a valóság, a társadalom és az emberi kapcsolatok jelenségeit és tapasztalt összefüggéseit a tárgyi vagy még inkább a természeti világba transzponálja, emberi tulajdonságokat és magatartásformákat visz át oda. Ez a jelenség nem új, de Baka szinte önmaga korlátjaként szabja, következetesen ragaszkodik hozzá. Mint a mostanában megjelenő első kötetek szerzői általában, Baka István is igyekszik bemutatni mindazokat a tematikai és kifejezésbeli változatokat, amelyek költői karakterének jegeit hivatottak megformálni. Ez utóbbinak forrása a költői fikcióval megteremtett egységes, sajátos nyelv. Ami pedig a kötet tematikai rétegeit illeti, ezeket is összefogja az a törekvés, amely ismét több fiatal, induló költő sajátja. A történelmi vagy költői példák állításával a tisztességes magatartás, az erkölcsi tisztaság megtartásának lehetőségeit keresi. Nála erénnyé válik nagyfokú azonosulási készsége, amellyel példáit kezelni tudja, mert határozott szempontja megóvja a költő függetlenségét is. Már az első ciklus kihívóan vállalja és valószínűleg meg az említett fikciót. A rábízott feladat sem könnyű, helyzetfelmérésben, állapotrajzban próbálja erejét, „az ágak megkötött szerelme / kínjában ver, parázslík, / s szigorú békében telik be / a szelidebb halálig.” A költő viszonyulása rögtön kitetszik a tájhoz, a valósághoz; védelemkérés egyfelől, vállalás, a feltárás, a megismerés vágya másfelől, annak tudata, hogy óvja e táj, de nem menti meg magától (*A lombon átszűrt*). Az eddigi tapasztalatokat azonban eléggé egyértelmű keserűség, rossz hangulat hatja át. Idegenségérzés, félelem. Mert homály ing a szép fácska ágán, s az udvar tiszta fáját is kormos harmatozás lepi, és magányának jelzője: megfeketült, konok állandóságot érzékeltet. A fa kiszolgáltatottságát jelzi a kép: „mezítláb talál a fagy”, és fenyegetettségét: „meglendült már a fejsze-agy”. S ez utóbbiban benne van a konkrét veszélyen túl a hideg ésszel megfontolt szándék is. Alig-alig lát a költő biztató jelet, csak néha a fák között, de itt is: „kifent ágak vigyáznak, / hogy minden ugyanígy maradjon”. Nagyon szép, később még visszatérő gondolat csillan meg a kötet egyik legjobb versében, a *Hajnaltól reggelig* címűben. Az első két négy soros strofa két-két sort köt össze az ellentétezésse, az ironikus szembeállításal:

*„E szép és otthonos világban
derüsen csillognak a kések,
s a hajnal csodaszép – ezért is
nem nulasztják el a szegények.”*

Majd a holddal maradt vizek erejét fékezeti a költő a kihűlt szellőcskével, de a magyarázat most marad el: „az ág közt óvakodva leng / a jóllakott szemek parázsa”. A korlátozottság ábrázolása után a magánélet kínálta lehetőséget mutatja Baka, mint a fák csupasz magányát, megnevezve így védtelenségüket is. Amikor pedig visszatér a csupasz szó más formában, a kiszolgáltatottság már egymásrautaltságot eredményez, finom jelzésként annak az útnak, amelyet a sorsáért felelősséget érző ember tesz meg szubjektumától a közösségig: „s egymásnak vetett vállukat / összetartja a meztelenség”. Az utolsó versszak formailag is visszavezet a vers elejére a gondolat rimeltetésével, de válaszol is, a maga számára érvényes tanulságot is megfogalmazva:

„most én is így állok veled,
e szép világ magába békit,
aludj csak! majd felkeltelek,
mire a csillogás megérik”.

A kontrasztív szerkesztés eredményeként történelmi és költői tabló váltja fel ezt az állapotképet. A témákkal való azonosulás ellenére is képes megtartani módszerét, a költői fikciót, így távol is tud maradni Baka, s az egyetlen vers, amelyben elhagyja, éppen így kap hangsúlyt. A *Temesvár. Dózsa tábora* című vers ez, amelyben megtalálja az erkölcsi tisztaság biztosítékát, mert világossá válik előtte, hogy a hatalom és az erő birtokosa ellen fordulhat. „Ha győzünk – tán a győzelem / fordul majd ellenünk. / S ha nem – kitépett nyelvemen / dadog tovább hitünk.” Már az olvasó alkotó munkája a dolog továbbgondolása. Azaz annak megértése, hogy a tisztaság a permanens forradalomban őrizhető meg, vagyis meg kell tartanunk forradalmi hagyományainkból a közösség szempontját, és őrizkednünk kell a győzelem, a befejezettség diadalmamórától. A másik Dózsa-vers kevésbé sikerült, rikitóan kényszerű sorai is vannak. A ciklus-címet adó vers megint komoly mondandót hordoz. Ha „tárgyakká hülnek a szavak”, a hívőknek is üres némasággal felel a hit, megcsalja őket. Kocsi Csergő Bálintot és prédikátor társait is az őszinte, mély hit tartja meg Moldova regényében. Baka *Prédikátor-ének*-e visszajára fordítja ezt a helyzetet, és azt mutatja meg, mivé válnak egy-egy eszme követői, ha az eszme maga csapja be őket. A meggyötört arcú vizeknek fáj, ha kiürülnek az egek, amelyeket tükrözniük kell. Ez a gondolat folytatódik a kuruc dalokban, ahol a bujdosók utolsó reményét, a „csak megmaradni” parancsát eleveníti fel a költő. Vsak a „virág-kinlódású” szavak csillogásában lát reményt, s a kitartás, a meg nem törés etikájában. A *Bolgárok* József Attilát, Vörösmarty-t idéző képei után így fejezi ezt ki: „s ha elfogyunk – a nádasok / törnek majd kopját a szélben, / tenyerünk, arcunk ráncai / tüntetnek minden levélen”.

A *Legenda hát lehullasz* ciklus megint a valósághoz tér vissza, s az utolsó, az *Ima*, a jövőért való könyörgés és a tettekre hívás hangjait szólaltatja meg. Bár Baka ebben a két utolsó szakaszban gondolatilag alig bővíti már az elmondottakat, egy igen érdekes kötet szerkesztési megoldás új megvilágításba helyezi azokat. Tulajdonképpen az első két ciklus tematikai ívét őrzi meg, de már konkrétan, saját egyéniségéhez is jobban közelítve. A helyzetfelmérést ebben az ismétlésben a költői öntudat és felelősségvállalás szigorítja. A példaállítás tapasztalatát a védelemkeresésben, a szerelemérzés kiéneklésében s az erő megtartásáért való könyörgésben realizálja a költő. Érdemes megemlíteni, hogy itt, a kötet második felében új tartalmakkal bővül a költői fikció is. Így pl. az erdő itt az erkölcsi tisztaság szimbólumán túl a szerelem, a forradalom, a haza jelképeként is szerepel, a földek piros virága, a pipacs a megszendesedett erő s harag itt is, sőt a gondolat fokozásaként az elvérző életet is mutatja. A zápor pedig már nem szelíd nyugtató többé, hanem a kinnal, fájdalommal megváltott élet maga, az ember újjászületése, tisztaságának forrása.

Nagy költői lehetőség van ebben a sajátos természet- és világlátásban, mert szintézis erejével sokszintű képet teremt. A költő ura tud maradni választott módszerének, a versekben határozott hangú, erős közéleti érdeklődésű karakter körvonalazódik.

A továbblépés lehetőségét – úgy gondolom –, négy vers biztosítja különösen: megszerkesztettségében a *Hajnaltól reggelig*; gondolati összetettségében a *Temesvár. Dózsa tábora*; költői ereje révén, képi szépségéért és tisztaságáért a *Vörösmarty, 1850*. és végül a *Bolgárok* című. (*Magvető, 1975.*)

G. KISS VALÉRIA